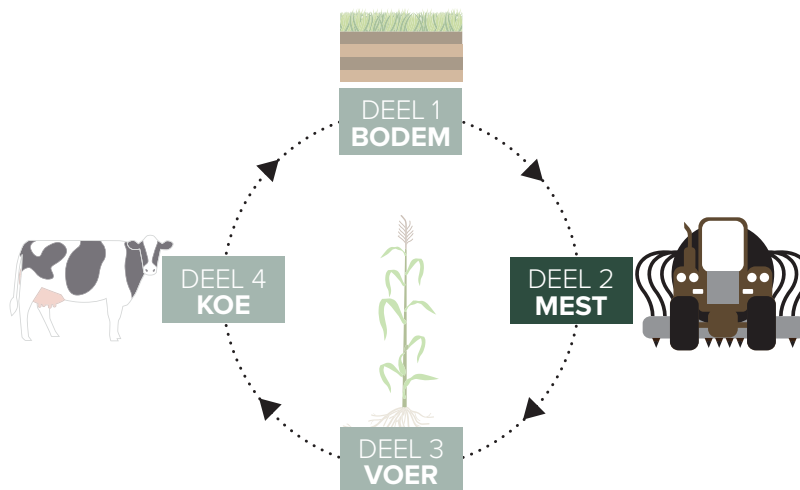

Landbouwminister Carola Schouten wil dat de Nederlandse boer gaat excelleren in kringlooplandbouw. Maar wat betekent dat in de praktijk? In een vierdelige serie zoekt Veeteelt het antwoord, in samenwerking met onder meer adviesbureau Boerenverstand.

Deel 2: mest

Van rotte mest naar rijpe mest

Wanneer boeren meer kringloopgericht willen werken, is drijfmest niet ideaal. Voor het gros van de melkveehouders is drijfmest voorlopig wel de mest waarmee ze moeten werken. Er zijn allerlei manieren om drijfmest beter te benutten. Op de lange termijn is stromest een overweging waard.

TEKST TIJMEN VAN ZESSEN

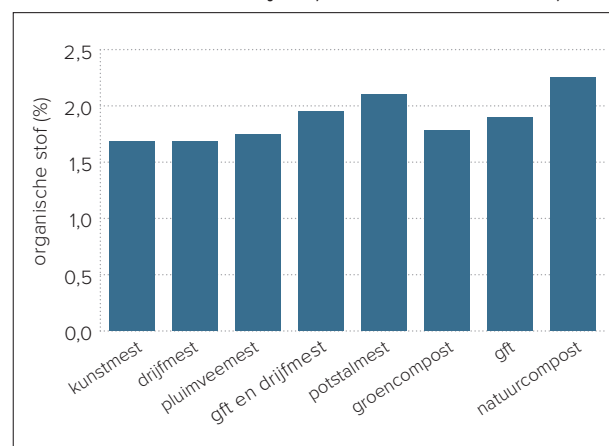
‘Mest moeten we zien als oplossing, niet als een probleem, niet als afval. Dat is de belangrijkste verandering als je kringlooplandbouw in praktijk brengt.’ Aan het woord is Frank Verhoeven, adviseur voor adviesbureau Boerenverstand. Hoe hoger het organischestofgehalte in mest, des te beter de kwaliteit. Een goede mestkwaliteit is belangrijk om de mineralenkringloop te sluiten. Hoe beter de kwaliteit, des te hoger de benutting, des te lager de verliezen. Naarmate de kwaliteit van de dierlijke mest verbetert, is de noodzaak om nutriënten aan te vullen via kunstmest kleiner. Dat is wat Verhoeven bedoelt met ‘mest als een oplossing zien’. Een afnemend gebruik van kunstmest vermindert de uitstoot van CO₂ en is gunstig voor de bodem. Drijfmest is volgens Verhoeven de minst geschikte vorm van mest in een systeem van kringlooplandbouw (zie figuur 1). ‘Eigenlijk is het rotte mest. De mest komt in een kelder terecht, wordt niet meer belucht en het bacterie-

leven gaat dood. Op arme zandgrond met een gebrek aan organische stof is de mestkwaliteit niet meer toereikend om de bodem gezond te houden’, zegt Verhoeven.

Drijfmest opwaarderen

Stromest is eigenlijk de ideale mestsoort in een kringlooplandbouw. Maar op korte termijn zullen de meeste veehouders het moeten doen met hun drijfmest. Er zijn volgens Verhoeven boeren die het restvoer op een mestplaat opslaan en daar drijfmest op brengen om de mest op te waarderen tot compost. Ook het werken met (gehakseld) stro als ligbedding werkt positief voor de mestkwaliteit. Net als stro toevoegen aan het rantsoen. Een eiwitarmere rantsoen met meer koolstof (C) is door Jaap van Bruchem op de Minderhoudshoeve al eens beproefd. Het resultaat was een hoger aandeel organische stikstof en minder vervluchtigbare stikstof in de mest.

Figuur 1 – Opbouw van organische stof in de bodem bij diverse mestsoorten na 17 jaar (bron: Louis Bolk Instituut)

Ironisch genoeg leidde juist de mestwetgeving tot een achteruitgang van de mestkwaliteit. Verhoeven wijst op de emissiearme dichte stallen; die beoordeelt de overheid niet op de kwaliteit van mest of de toegevoegde waarde voor de bodem, maar op de emissie van ammoniak. Het aandeel organische stof in de mest staat onder druk. Als de kwaliteit van mest serieus centraal zou staan, moeten boeren meer keuzevrijheid krijgen om te werken aan maximale benutting van organische mest. Sommige boeren doen dat door mest te scheiden, anderen voegen bacteriën toe aan de mest (zie kader). En weer anderen kiezen ervoor de mest te beluchten (Aeromix-mestsysteem). Dat zorgt ervoor dat anaerobe bacteriën geen kans krijgen om mest te fermenteren. Meer gangbaar is het toevoegen van een deel (een derde) water aan de mest. Daarmee vloeit mest beter over de akker uit, wat de benutting van stikstof en fosfaat verhoogt.

Snelle stikstof blijft nodig

Mest met een hoger aandeel organische stof is volgens Gerard Abbink gezond voor de bodem, maar kent ook beperkingen. 'Het bodemleven heeft in het vroege voorjaar ook snelle stikstof nodig om actief te worden. Dat bevordert de vertering van organische mest. Daarom is helemaal kunstmestloos boeren naar mijn mening niet

realistisch', zegt de adviseur van Groeikracht.

Hij erkent wel dat kunstmest technisch gezien vervangbaar is met een snelle stikstofvariant uit bijvoorbeeld mineralenconcentraat. Onlangs bleek uit onderzoek van de Wageningen Universiteit dat het gebruik van de kunstmestvervanger Groene Weide Meststof niet leidt tot een hoger nitraatgehalte in het grondwater. Abbink juicht deze ontwikkelingen toe, maar plaatst ook kanttekeningen: 'De concentraties aan nutriënten zijn vaak lager dan in kunstmest. Er is dus meer transport nodig voor eenzelfde hoeveelheid meststof. En er zijn aanvullende bewerkingen nodig om de gewenste samenstelling met stikstof, kali en fosfaat te realiseren. We moeten ervoor waken dat de prijs van een kilo meststof daarmee hoger uitvalt dan met kunstmest.'

Volgens Abbink draait een hoge benutting van organische mest niet alleen om de kwaliteit van mest. Moment van toedienen (vlak voor de regen), verdeling (eerste, tweede snede) en samenstelling zijn belangrijker.

Frank Verhoeven hoopt dat de minister aanstuurt op een mestbeleid dat het doel centraal stelt en niet het middel. 'Stel niet het stalsysteem centraal, of de manier van uitrijden, maar reken kringlooplandbouw af op de kringloopefficiëntie. Het doel is een hoge benutting van mest, laat de boer kiezen hoe hij dat waarmaakt.' |

Geert Broersma: 'Mest functioneert beter als die kan rijpen'

'Mest is de belangrijkste schakel in de kringloop van een landbouwbedrijf', zegt melkveehouder Geert Broersma uit Damwoude. Hij runt een bedrijf met 135 melkkoeien op 80 hectare grond. Mest noemt Broersma voeding voor de bodem. Hoe beter die mest functioneert, des te minder input heb je nodig van buiten je bedrijf.

Mest functioneert beter als die de kans krijgt om te rijpen, is Broersma's ervaring. 'In onze situatie werken we met toevoegmiddelen in de mest, met bacteriën. We doen dat nu twaalf jaar en ik zie dat de grond minder afhankelijk is van kunstmest. Voorheen was de grasmat geel als je geen stikstof gaf en groen na een stikstofgift. Ik merk dat het gras nu

makkelijker groeit en beter bestand is tegen de droogte.'

Weidegang draagt volgens de veehouder ook bij aan de benutting van mest. 'Als je ziet wat er na tien dagen onder een mestflat van daan komt, dan sta je versteld van het bodemleven. De bodem is prima in staat om mest zelf te verwerken.' De verteerde mest is volgens Broersma een waardevolle voedingsbron.

Het liefst zou de Friese veehouder zijn mest ook bovengronds uitrijden. Het moment van uitrijden is meer bepalend voor de benutting van mest dan de manier waarop. Ook de bodemtemperatuur is voor hem niet heilig. 'De grond moet "aanstaan". Als het bodemle-

ven actief is, warmt de grond vanzelf op. De draagkracht van de grond is voor mij een belangrijker criterium. Bij een goede draagkracht zit er minder water in de bodem en is de bodem minder koud.'